

הסברי הפסוקים

פרשת תולדות

ת"ת יסדת עז, כיתה א'

לידת יעקב וישמעאל. דגשים: כוחה של תפילה. הדאגה והתפילה על השני – יצחק על רבקה ולהיפך. ההבדל הניכר בין יעקב לעשיו כבר מהרגע הראשון.

(יט) וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת – זה הסיפור של **יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אֲבִרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק** – לכאורה יש כאן כפילות?! התורה מדגישה שיצחק הוא נקרא הבן היחיד של אברהם, והיה דומה לו – צדיק כמותו, בעל מידות טובות כמותו, ואפילו נראה מאוד דומה לו (כדי שכולם יראו שהוא הבן של אברהם ולא של אבימלך).

(כ) וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַתְּמוֹ – כשהוא התחתן עם. **אֶת רַבְּקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי** – אם מעבירים את הא' בין המ' ל'י יוצא – הרמאי (בעה"ט, אוה"ח). **מִפְּדוּ אָרָם –** משדה ארם. **אָחוֹת לְבֶן הָאֲרָמִי לֹו לְאִשָּׁה –** למה התורה כותבת את זה הרי אנחנו יודעים?! כדי ללמד אותנו שרבקה אימנו אפילו שצמחה בין רשעים, ובדרך כלל ילד לומד מהמקום בו הוא גדל, היא לא למדה ממעשיהם, "כשושנה בין החוחים".

עוברים 20 שנה ולא נולדים ליצחק ורבקה ילדים, כמובן יצחק ורבקה מתפללים כל הזמן. שמנו לב שכך היה לכל האימהות [חוץ מלאה, אמר תלמיד – בגלל שהיא לא הייתה האשה העיקרית של יעקב, ועוד תלמיד – כי ד' רצה לשמח אותה בגלל שיעקב פחות אהב אותה], כי ד' מתאוה לתפילת הצדיקים. יצחק ורבקה מחליטים ללכת למקום הכי קדוש – להר המוריה, המקום בו יצחק נעקד על גבי המזבח: יצחק מתפלל על רבקה: בורא עולם, רבקה כזו צדיקה, אפילו שבאה מבית של רשעים, תזכה אותה שממנה יצא עם ישראל, ורבקה מתפללת על יצחק שיזכה שיצא ממנו עם ישראל. הוא בצד אחד והיא בצד השני מולו. **(כא) וַיַּעֲתֵר יִצְחָק לֵה' –** יצחק התפלל לד'. 'ויעתר' זה לשון של תפילה מרובה. **לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ –** בשביל אשתו (רשב"ם). **כִּי עֲקָרָה הוּא –** שהרי 20 שנה לא נולדו לה ילדים. **וַיַּעֲתֵר לֹו ה' –** ד' שמע את תפילתו. **וַתַּהַר רַבְּקָה אִשְׁתּוֹ:**

(כב) וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים בְּקַרְפָּה – הבנים רצו בבטן שלה מצד לצד (רשב"ם)². [סיפרנו מה קרה כשעברה אצל בית מדרש ובמקום של ע"ז]. רבקה שאלה את השכנות האם גם להם בלידה היה כל כך כואב (היא לא ידעה שיש לה תאומים), והן אמרו שלא. **וַתֹּאמֶר אִם בֶּן –** אם זה ככה שלאחרות אין כאלו כאבים. **לְמָה זֶה אָנֹכִי –** למה דווקא לי יש כאלו כאבים (ע"פ אבע"ז ורד"ק ועיין העמ"ד)³. **וַתִּלְךְ לְדַרְשׁ אֶת ה' –** לשאול את ד' למה יש לה כאלו כאבים. איך שואלים את ד'? שואלים תלמיד חכם.

(כג) וַיֹּאמֶר ה' לָהּ – דרך שליח – הת"ח הוא השליח. היא הלכה לשאול את שם בנו של נח (שהיה ראש ישיבה). **שְׁנֵי גוֹיִם בְּבִטְנָהּ –** יש לך בבטן שני עמים, ולכן כ"כ כואב לך. **וּשְׁנֵי לְאָמִים –** שני מלכים, לא סתם עמים אלא מלכים⁴. **מִמֵּעַיִן יִפְרְדוּ –** כבר מהמעיים הם יפרדו, שהם יהיו שונים זה מזה. **וְלֹאִם מְלֵאִם יִאָּמֵץ –** כל פעם לאום אחר – מלך אחר יתגבר על השני. **וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר –** ולבסוף הראשון שיוולד יעבוד את הצעיר שיוולד [שיכיר בערכו של יעקב]. שם גילה לה שהחשוב הוא השני שיוולד, זהו סוד שרבקה לא גילתה אפילו לא ליצחק⁵.

(כד) וַיִּמְלֵאוּ יָמֶיהָ לְלֵדָת – הגיע זמנה ללדת, עברו כל 9 ירחי לידה⁶. **וַהֲגִיחַ תּוֹמָם בְּבִטְנָהּ –** תאומים בבטנה. שמנו לב שחסרה פה אות א', כי רק אחד צדיק.

(כה) וַיֵּצֵא הָרִאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי – בצבע אדום⁷. **כָּלּוּ כְּאֵדָת שִׁיעָר –** כולו מלא שיער כמו אדרת. אדרת זה מעיל צמר. **וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו –** כי היה עשוי – היה לו כבר שיניים⁸ ומלא שיער בגוף, כמו אדם מבוגר. [תיארנו את התחושה של מי שראה תינוק כזה מזור].

¹ אמנם רש"י מסביר הילדים של, אבל העדפתי להסביר כמו שהסברתי את הדברים הקודמים.

² בדיחה: למה הם רצו? כי הם רצו! כלומר כי הם רצו לצאת.

³ הוספה: ולמה לא שאלה את יצחק או את אברהם? אולי כי לא רצתה לצערם (פשוטו של מקרא ע"פ שע"א).

⁴ הוספה: כלומר – לא סתם שני עמים, אלא עמים השונים במהות זה מזה (פשוטו של מקרא).

⁵ הוספה: אפשר לקרוא זאת הפוך – וצעיר יעבוד את הרב, וזה יקרה אם לא ישמרו את המצוות (אבי עזר על אבע"ז ותיב"ע).

⁶ הפעלה: נזכרנו בשיר אחד מי יודע.

⁷ צ"ע: האם גופו אדום או שערו אדום? ובפשוטו של מקרא מסבירים שגופו נוטה לאדום, ואומרים שכן משמע מדברי חז"ל ומפרשני המקרא, והותמים בפירוש בעלי התוס'.

(כו) וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא אָחִיו – עוררו חלק, וגופו מאיר. **וַיָּדֹ אֶחָתָּ בְּעֵקֶב עֲשׂוֹ** – יעקב מחזיק בעקב של עשיו. ולמה? נראה שרצה לצאת ראשון, שהרי באמת הוא הבכור. **וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב** – על שם שהחזיק את העקב של עשיו. **וַיִּצְחָק בֶּן שָׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדְתָּ אֹתָם** – חישובו ויצא לנו שהוא חיכה 20 שנה עד שנולדו ילדיו.

(כז) וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים – הגיעו לגיל 13. **וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יָדַע צֵיד** – זה מה שהוא יודע לעשות – לצוד חיות. **אִישׁ שָׂדֶה** – איש משועמם שכל הזמן נמצא בשדה. זה החיים שלו! **וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם** – שלם, שלא אוהב לרמות. **יֵשֵׁב אֱהָלִים** – לומד תורה באוהל של שם בן נח, ועבר נכדו ואברהם אבינו (תנחומא ישן).⁹ הדגשנו את רשעותו של עשיו, שדווקא בגלל שהוא כל כך קרוב ליעקב, הוא שונא אותו יותר מכל אחד אחר (ממנו יצא גם עמלק).

(כח) וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂוֹ – גם את עשיו. חשב שע"ז ישוב בתשובה (מדרש הגדול). **פִּי צֵיד בְּפִיו** – עשיו היה מכין ציד ונותן לאבא שלו. יצחק ראה את כיבוד ההורים שלו ולכן אהב אותו, כנראה חשב שמי שמקיים כיבוד הורים יש סיכוי שיחזור בתשובה. בנוסף עשיו רימה את אביו ועשה את עצמו כאילו הוא צדיק, את החטאים הוא עשה בצורה שאביו לא יראה. **וַרְבֵּקָה אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב** – כי היא ידעה שממנו יהיה עם ישראל, והוא העיקר. איך היא ידעה? ד' אמר לה: "ורב יעבוד צעיר".

מכירת הבכורה. דגשים: ההבדל בין יעקב שאותו מעניית הקדושה לבין עשיו שהוא חושב רק על תאוות הגוף.

(כט) וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב נָזִיד – יעקב בישל תבשיל¹⁰ (עדשים אדומות כפי שנראה בהמשך). **וַיָּבֵא עֲשׂוֹ מִן הַשָּׂדֶה** – שהרי הוא היה "איש שדה" – כל היום בשדה. מה הוא עשה שם? חז"ל מלמדים אותנו שהוא עשה המון עבירות. **וְהוּא עֲנִיף** – הוא כל הזמן התאמץ לצוד, ולכן הוא עניף, רעב ותשוש (ע"פ רשב"ם).

(ל) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב הֲלִעֵיטָנִי – תשפוך לי לתוך הפה¹¹. **נָא** – עכשיו (אונקלוס). **מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הַזֶּה** – מהתבשיל האדום הזה. עשיו היה כל כך עניף, שכלל לא עניין אותו מה יש שם. **פִּי עֲנִיף אָנֹכִי** – עניף ורעב. **עַל פֶּן קָרָא שְׁמוֹ** – של עשיו והעם היוצא ממנו **אָדָם** – בגלל זה קראו לעשיו אדום, כדי להזכיר לנו שמה שמעניין את עשיו זה אוכל, ובשביל זה הוא הסכים למכור את הבכורה. (רשב"ם)

(לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרְהָ כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתָךְ לִי – תמכור עכשיו את הבכורה שלך בשבילי. הבכור הוא החשוב, הוא זה שמקבל פי 2 בירושה (רשב"ם), הוא זה שיקבל את א"י (חיזקוני) הוא זה שיזכה לעבוד בית המקדש. הוא מקבל את התפקידים החשובים של האבא (רמב"ן)¹². יעקב יודע שאם עשיו יהיה החשוב זה יהיה אסון לכל העולם, כי כך כל העולם ילמד ממעשיו של עשיו, לכן הוא התאמץ לקחת את הבכורה לעצמו.

(לב) וַיֹּאמֶר עֲשׂוֹ הִנֵּה אָנֹכִי – אני הולך למות – אם לא תתן לי לאכול אני עלול למות (ע"פ ספורנו)¹³. **וְלָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה** – ואם אני אמות מה זה יעזור לי להיות בכור¹⁴. ברור הדבר שעשיו לא היה מת, אלא שככה זה רשעים – כשקשה להם הם מוכנים לוותר על הכל רק בשביל זה (ע"פ רשב"ם ל'). כרגע יכול להיות שלעשיו מאוד חשובה הבכורה, רק הוא טוען שלא יעזור לקבל בכורה אם הוא ימות, בהמשך נראה שהבכורה כלל לא חשובה לו.

(לג) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב הַשְּׁבִעָה לִי כִּיּוֹם – כלומר עכשיו. ולמה ביקש להישבע? שלא יבוא עשיו אח"כ ויאמר – לא התכוונתי באמת¹⁵. **וַיִּשָּׁבַע לוֹ וַיִּמְכַר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב** – תמורת נזיד העדשים (רמב"ן¹⁶).

⁸ מקור.

⁹ הרחבה: עבודת הציד הינה עבודה שדורשת רמאות, לאכזריות, לעומת מרעה הצאן שזו עבודה מלאה ישירות ורחמנות. פשוטו של מקרהא.

¹⁰ פתיחה: איזה תבשיל? קראנו את הפסוקים וראינו בפסוק ל"ד שזהו תבשיל עדשים. באיזה צבע? קראנו את הפסוקים וראינו בפסוק ל' שהיה בצבע אדום.

¹¹ הרחבה: נראה שהכוונה בללוע בלי ללעוס. המילה 'הלעיטני' מזכירה את הלוע', שזה נכנס ישר ללוע.

¹² תשע"ה: 'כיום' – עכשיו. אך הוא אמר את הלשון הזאת כדי להגיד שתעשה מכירה ברורה, שלא תוכל אח"כ להתחרט. כמו שביום ברור שיום, ואי אפשר לחשוב שאולי לילה.

¹³ הוספה: בפשוטו של מקרא מביא שלדעת הרמב"ן בפסוק ל"ד הרשב"ם הרד"ק ועוד – כוונת הפסוק היא: בכל מקרה הגיוני שאמות לפני אבי בגלל הציד שאני צד, ומה יעזור לי הבכורה. אנו הסברנו כדברי הר"י בכור שור, פענח רזא, וכ"מ באבע"ז.

¹⁴ הרחבה: סיפרנו על אחד שעבד שנה שלימה בארץ רחוקה וקיבל הרבה כסף. הוא קנה איתה יהלום, על דעת שכשיגיע לעיר שלו ימיר את היהלום בכסף. בדרך בספינה היתה סערה והוא נפל למים. בא אחד מהאוניה ואמר לו – אני מוכן להציל אותך בתנאי שתביא לי את היהלום. תשובתו היתה: עדיף לי לחיות בלי יהלום מאשר למות בלי יהלום. "הנה אנוכי הולך למות ולמה זה לי יהלום".

¹⁵ תשע"ו: 'תשבע לי שבועה ברורה כמו היום'. שלא תאמר לי אח"כ לא התכוונתי באמת למכור לך את הבכורה. 'כיום' – כמו שלכולם ברור שיום זה יום, כך המכירה היא מכירה ברורה.

¹⁶ וחלקו עליו הספורנו הרשב"ם והדר"ק שסוברים שמכר לו בכסף.

(לד) וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַיִּנְזֵד עַדְשִׁים וַיֵּאָכֵל וַיִּישָׁת וַיִּיקָם וַיֵּלֶךְ¹⁷ - מכאן רואים שיעקב נתן לו לא רק עדשים, אלא גם לחם (רד"ק), ואולי אף יין, שהרי כתוב שהוא שתה. **וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה** - עשיו ביזה את הבכורה ואמר - אני בכלל לא צריך את הבכורה. עד עכשיו היה אפשר לחשוב שבאמת עשיו רוצה את הבכורה, אלא שהוא פחד למות ולכן הוא הסכים למכור אותה, עכשיו התורה מעידה על עשיו שבכלל לא אכפת לו מהבכורה.

הבטחת ד' ברעב. דגשים: השגחת ד' על יצחק דווקא בארץ. עליונותו של יצחק שלא שייך שיצא מארץ הקודש. אהבת ד' את יצחק באופן שחוזר ומברך אותו שוב ושוב.

פרק כ"ו (א) וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם - חוץ מ... **הָרָעַב הָרֵאשֹׁן אֲשֶׁר הָיָה בַיָּמֵי אַבְרָהָם** - אלו היו הפעמיים היחידות שהיה רעב כל כך קשה בארץ כנען (ספורנו), וזה מראה שהכל הוא ניסיון מד' (עיין רד"ק ואברבנאל). **וַיֵּלֶךְ יַצְחָק אֶל אַבְיִמֶלֶךְ מֶלֶךְ פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה** - לגרר. יצחק חשב שאולי בגלל הברית שאברהם כרת עם אבימלך הוא יעזור לו בגרר, וכך הוא לא יצטרך לרדת למצרים¹⁸ (רמב"ן והעמ"ד). אך אבימלך לא עזר לו ולכן הוא חשב ללכת למצרים, שהרי זה פיקוח נפש. כמובן יצחק לא תכנן ישר לרדת למצרים, הוא עשה כל מה שיכל כדי להישאר בארץ הקודש, כמו שלמדנו שעשה אברהם אבינו, רק כשראה שאין ברירה וזה פיקוח נפש הוא רצה לרדת למצרים. [יש להעיר שלא בטוח שזה אותו אבימלך שהיה בימי אברהם, יכול להיות שזה הבן שלו או מלך אחר, שהרי לכל המלכים שבגרר קראו אבימלך, רמב"ן].

(ב) וַיֵּרָא אֵלָיו ה' - פעם ראשונה שאנחנו רואים שד' מדבר עם יצחק. איזה זכות! **וַיֹּאמֶר אֵל תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה** - למצרים (למצרים יורדים...) **שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ** - תגור כל פעם בחלק מהארץ שאני אומר אליך (רמב"ן). למה ד' לא רוצה שיצחק ירד לחו"ל? הרי יש סיבות בגללם מותר לרדת?! כי יצחק הוא קדוש שהתקדש בעקידה, ולא מתאים שירד לחו"ל.

(ג) גֹּרֵר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת - ועכשיו תגור בארץ הזאת - בארץ פלישתים. **וַאֲהִיָּה עִמָּךְ¹⁹ וַאֲבָרְכְךָ** - אמנם יש רעב כבד, אבל אני אברך אותך שתזרע ודווקא לך יצמח (ספורנו). אך אפה ד' יהיה עם יצחק? דווקא בארץ ישראל, זאת הארץ שד' נמצא איתנו משגיח עלינו ומגלה שכונתו עלינו. ולמה אמרתי לך להישאר בארץ ופה אברך אותך? (ספורנו) **כִּי לָךְ וּלְזַרְעֶךָ אֶתְּנוּ אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל - הָאֵלָה. וְהִקְמַתִי אֶת הַשְּׂבֻעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם אָבִיךָ** - אני אעמיד ואקיים את השבועה שהארץ תינתן לזרעך.²⁰

(ד) וְהִרְבִּיתִי אֶת זַרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם²¹ - כמה ד' אוהב את יצחק אבינו, שבכל הזדמנות הוא מברך את יצחק בברכות הכי נפלאות! **וְנָתַתִּי לְזַרְעֶךָ אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְהִתְבָּרְכוּ בְּזַרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ** - כל העמים כל כך יכירו כמה הילדים שלך צדיקים אז אחד יאמר לבנו - יהי רצון שהילדים שלך יהיו כמו הילדים של יצחק. ברכה דומה בירך ד' את אברהם - "ונברכו בך כל משפחות האדמה".

(ה) עַקֵּב אֲשֶׁר - בגלל ש...²² שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקִלְיָם²³ - בעקידת יצחק, כמו שכתוב "עקב אשר שמעת בקולי" (רשב"ם ורד"ק). **וַיִּשְׁמַר מִשְׁמֵרְתִּי** - עשה משמרת למשמרתי - אפילו דברים שלא אסורים אברהם נזהר מלעשותם. **מִצְוֹתַי חֻקֹּתַי** - מה ההבדל בין מצווה לחוק? מצווה זה דבר שהשכל מבין וחוק זה מה שהשכל לא מבין. **וְתוֹרָתִי** - גם תורה שבעל פה. את הכל אברהם אבינו היה שומר. איך הוא ידע את הכל? מרוב הקדושה שלו הוא מעצמו הבין מה ד' רוצה. הזכרנו את תיאורו של הרב יעקב לבנון שאברהם היה שוקע בלימוד התורה שעות על גבי שעות ומבין מעצמו מה רצון ד', והביא את דברי הרמב"ן פה.

¹⁷ תשע"ה: עשיו הלך להמשיך לצוד חיות (כ"נ ברמב"ן).

¹⁸ הרחבה: במצרים בדרך כלל אין רעב, כיוון ששם יש נילוס, והם לא צריכים גשמים.

¹⁹ תשע"ה: אשמור עליך מאנשים רעים, כמו אבימלך (העמ"ד).

²⁰ הרחבה: כאן נחשב הדבר שנשבע ד' ליצחק שהוא יתן לו את הארץ, כפי שאנו אומרים אחרי פרשת העקידה: "וקיים לנו את השבועה שנשבעת לאברהם ליצחק וליעקב". ולמה ד' נשבע לכל אחד מהאבות? אומר הרמב"ן - ללמדינו שכל אחד מהאבות מצד עצמו ראוי לקבל את הארץ.

²¹ חידה: אפה הזכר אצל אברהם ככוכבי השמים? ט"ו:ה'.

²² הוספה: 'עקב' שכן לזה ש... וכמו שהעקב בסוף הרגל כך השכר מגיע בסוף ובעקבות המעשה (פשוטו של מקרא).

²³ הרחבה: אומר בעה"ט אברהם הכיר את בוראו בגיל 3, וא"כ עק"ב שנים שמע בקול ד'. אך לא ברור אם כדאי להזכיר שהכיר את בוראו בגיל 3. אולי עדיף לא לדבר על הגיל בו הכיר אברהם את בוראו.

יצחק ורבקה בגרר. דגשים: שמירת ד' את יצחק ורבקה מאבימלך ומעמו.

(ו) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק בְּגֵרָר – כציווי ד' (אבע"ז ואוה"ח).

(ז) וַיִּשְׁאַלוּ אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם – אנשי העיר. לְאִשְׁתּוֹ – על אשתו. כיוון שרצו להתחתן איתה מפאת יופיה. שוב אנו נפגשים עם אנשים שזה מה שמעניין אותם²⁴. וַיֹּאמֶר – ציטוט דבריו: אֶחָתִי הוּא – ולמה הוא לא אמר שהיא אשתו? מסבירה התורה - פִּי נִרְאָה לְאִמְרָה אִשְׁתִּי - כי הוא מפחד לומר שהיא אשתו. ולמה? שי הוא חשב בליבו (תיב"ע): פֶּן – כדי שלא יתְרַגְּנִי אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם עַל רַבְקָה – בגלל רבקה. פִּי טוֹבֵת מְרָאָה הִיא – וירצו להתחתן איתה. ויהרגו אותי על מנת שלא תהיה אשת איש.

(ח) וַיְהִי כִּי – כש.. אָרְכוּ לוֹ שָׁם הַיָּמִים – שגר שם הרבה זמן, וראה שלא לוקחים את רבקה, לכן פחות הקפיד להסתיר את היותו בעל של רבקה. וַיִּשְׁקֶף אַבְיִמֶלֶךְ מִלְּפָנֶיךָ פְּלִשְׁתִּים בְּעַד הַחֲלוֹן – הוא הסתכל מבעד לחלון. יצחק גר בסמיכות לארמונו של אבימלך, ומהחלון של אבימלך היה אפשר לראות את הבית של יצחק. וַיִּרְא וַהֲנִיָּה יִצְחָק מִצַּחֲקוֹ אֶת רַבְקָה אִשְׁתּוֹ – שמח עם רבקה אשתו. יש דברים שמתאים לעשות עם אשה ולא עם אחות (אוה"ח), מזה אבימלך הבין שרבקה היא אשתו²⁵.

(ט) וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אָף – הרי²⁶ הֲנִיָּה אִשְׁתְּךָ הוּא וְאִיךָ אִמְרָתְךָ אֶחָתִי הוּא – איך שיקרת? וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אִמְרָתִי – בגלל שאמרתי לעצמי. פֶּן אָמוּת עָלַיָּה – כדי שלא אמות בגללה אני צריך לומר שהיא אחותי. כמו שלמדנו אצל אברהם אבינו שהרשעים מוכנים לרצוח מישהו כדי לקחת את אשתו, ולא רוצים לקחת אותה כשיש לה בעל.

(י) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה זֹאת עָשִׂיתָ לָנוּ – אבימלך מאשים את יצחק, במקום את העם שלו. אנחנו כבר מכירים את זה מהפגש של אברהם עם אבימלך [העברנו שהגינתי שזה לא אותו אבימלך]. פִּמְעַט שָׁכַב – התחתן אֶחָד הָעָם – אחד מהאנשים בעם שלי (רמב"ן). אֶת אִשְׁתְּךָ – עם האשה שלך. וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם – והיית גורם לנו לעשות עבירה – להתחתן עם אשת איש. ('אשם' מלשון אשמה. ואונקלוס – 'חוב'). כמובן עצם הלקיחה היא עבירה חמורה, רק לאבימלך זה לא נראה כל כך עבירה.

(יא) וַיִּצֹו אַבְיִמֶלֶךְ אֶת כָּל הָעָם לֵאמֹר הִנְגַע – לרעה בְּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוּמָת – הקב"ה עושה חסד עם יצחק, וכעת אין ליצחק מה לדאוג (ע"פ העמ"ד פסוק ג').

המריבות על הבארות. דגשים: ברכת ד' הנפלאה ליצחק אבינו. התרחקותו של יצחק אבינו ממריבות.

(יב) וַיִּזְרַע יִצְחָק בְּאֶרֶץ הַהוּא – בארץ גרר, שאינה משובחת כחברון, כיוון שארץ הנגב 'מנוגבת' ממים. וַיִּמְצָא בְּשָׂנְיָה הַהוּא – בשנת הבצורת הזאת. מָאָה שְׁעָרִים – פי מאה מההשערה ששיערו שיצא מן השדה הזאת²⁷. וַיִּבְרָכֶהוּ ה' – כשיצחק זרע כולם צחקו עליו – יש כזאת בצורת, עדיף שתאכל את הזרעים מאשר שתזרע וירקיבו. אך יצחק ידע שד' מברך אותו ועוזר לו. השיבולים יצאו הרבה יותר שיבולים במ"ר, בכל שיבולת הרבה יותר גרגירים, הגרגירים היו יותר שמנים, השיבולת היתה יותר גבוהה, וכך יצא ליצחק פי מאה מהצפוי.

(יג) וַיִּגְדַּל הָאִישׁ וַיִּלְךָ הָלוֹךְ וַגְּדַל – הוא הוסיף וגדל עוד ועוד ועוד (כמו "והמים הלוך וחסור"). עַד כִּי – ש.. גְּדַל מָאָד – עד שהוא נהיה גדול אפילו יותר מאבימלך. במה? בצאן ובקר (רמב"ן²⁸).

(יד) וַיְהִי לוֹ מִקְנֵה צֹאן וּמִקְנֵה בָקָר – עדרי צאן ועדרי בקר. וַעֲבָדָה רַבָּה – היו לו נכסים שעשו בהם הרבה עבודות. נראה שהכוונה לשדות וכרמים (רשב"ם, דלא כרמב"ן²⁹), שהיו צריכים הרבה עבדים שיעבדו הרבה עבודות. וַיִּקְנָאוּ

²⁴ צ"ע א"כ למה לא התחתנו איתה. אומר הרמב"ן בפסוק א' - בגלל הברית.

²⁵ בשפ"ח שסגר החלון, וקשה דא"כ למה דווקא כי ארכו לו שם הימים, ונראה שזה פחות פשט להסביר כך לילדים.

²⁶ צ"ע איך להסביר מילה זו. התרגום מתרגם 'ברם', ונראה לי שזאת המשמעות – הרי. ובפשוטו של מקרא – רק. כלומר – רק זו האמת שהיא אשתך.

²⁷ הוספה: היה אפשר ל – פי מאה ממה ששיערו שתוציא שדה זו בשנת הבצורת. אך במוסף רש"י מביאים רש"י H מכתובות קיב. "על אחת שבשאר שנים נתברך למאה".

²⁸ ולא הזכיר כסף וזהב, כי בזה אולי לאבימלך היה יותר, אך קנאו ביצחק – איך יכול להיות שיהיו לו יותר צאן ובקר מהמלך. וצ"ע אם רש"י חולק על זה.

²⁹ שמסביר מלשון בהמות שמטרתן עבודה ולא לאכילה.

אתו פְּלִשְׁתִּים – הפלישתים קינאו ביצחק שלהם בקושי צומח ולו צומח כל כך הרבה (ספורנו), עד כדי כך שהוא נהיה עשיר גדול³⁰.

(טו) וְכָל הַבָּאֹת אֲשֶׁר חָפְרוּ עִבְדֵי אָבִיו בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו – שהם שייכים ליצחק. **סְתָמוּם פְּלִשְׁתִּים וַיִּמְלְאוּם עֶפֶר** – הם סתמו אותם על ידי שמילאו אותם בעפר, וכך לא יכל יצחק להשתמש בהם. רש"י מלמד אותנו שהם תירצו תירוץ למה הם סותמים את הבארות, שהרי אבימלך אמר שאסור לגעת ביצחק לרעה, אז איך עשו כדבר הזה³¹? הם תירצו שהם חוששים שיבואו להילחם נגדם עמים אחרים וישתמשו בבארות המים של יצחק שנמצאות מחוץ לעיר. כמובן זהו סתם תירוץ, והסיבה האמיתית היא הקנאה (שפ"ח).

(טז) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל יִצְחָק לֵךְ מֵעִמָּנוּ – לך ממנו. **פִּי עֲצַמְתָּ מִמָּנוּ מְאֹד** – בגלל שגזלת והתעצמת בעושר יותר מהמלכות, ודבר זה הוא בזיון למלך (אוה"ח).

(יז) וַיֵּלֶךְ מִשָּׁם יִצְחָק וַיִּחַן בְּנַחַל גֶּרָר – אמנם זהו באיזור של גרר, אך היה רחוק מן העיר. **וַיֵּשֶׁב שָׁם** – ומדוע לא עזב לגמרי את האיזור? כיוון שד' ציווהו – "גור בארץ הזאת", ואפילו אם קשה, יצחק עומד בניסיון וממשיך לגור שם (אוה"ח).

(יח) וַיֵּשֶׁב יִצְחָק – לפני שהלך לנחל גרר. **וַיִּחְפֹּר אֶת בְּאֵרֵת הַמַּיִם אֲשֶׁר חָפְרוּ בְּיַמֵּי אַבְרָהָם אָבִיו וַיִּסְתָּמוּם פְּלִשְׁתִּים אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם** – כפי שלמדנו בפסוק ט"ו. **וַיִּקְרָא לָהֶן שְׁמוֹת פְּשָׁמוֹת אֲשֶׁר קָרָא לָהֶן אָבִיו** – יצחק קורא להם באותם שמות כדי שיזכרו שבארות אלו שייכים לאברהם וליצחק (רשב"ם). למה יצחק חופר שוב את הבארות אם הוא עוזב עכשיו לנחל גרר? נראה לי שאין זה כבוד שהבארות של אביו יהיו סתומים. וטוב הדבר שיהיו בשימוש, גם אם אחרים ישתמשו בהם. וצע"ע.

(יט) וַיִּחְפְּרוּ עִבְדֵי יִצְחָק בְּנַחַל – באיזור שנקרא נחל גרר. **וַיִּמְצְאוּ שָׁם בְּאֵר מַיִם חַיִּים** – באר של מי תהום. אמרנו שלא תמיד חופרים ומוצאים באר מים, שהרי לא בכל מקום ישנה התפרצות של מי תהום, לפעמים צריך לחפור במשך חודש שלם, ולא למצוא, ואח"כ לחפור שוב חודש שלם וכו'. ד' מסייע ליצחק, וישר הוא מוצא בבאר מים.

(כ) וַיִּרְיִבוּ רַעֲיֵי גֶרָר עִם רַעֲיֵי יִצְחָק לֵאמֹר לָנוּ הַמַּיִם³² – אלו מים שבאים מן הנחל (רמב"ן). הסברנו מהם המקורות שמהם מגיעים מים לבאר. **וַיִּקְרָא** – לא מפורש מי קרא. **שָׁם הַבְּאֵר עֲשָׂק פִּי הַתְּעַשְׂקוּ עִמּוֹ** – בגלל שרבו איתו על הבאר הזאת לומר שלהם היא (עיין ב"מ יד.)³³.

(כא) וַיִּחְפְּרוּ בְּאֵר אַחֲרַת – יצחק לא רוצה מריבות, ואפילו שבאמת זה שייך לו, ואפילו שזו עבודה קשה מאוד לחפור באר חדשה - הוא מתרחק ממקום המריבה והולך יחד עם עבדיו לחפור עוד באר. **וַיִּרְיִבוּ גַם עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטֹנָה** – שנאה. כאן זה כבר יותר מאשר סתם מריבה.

(כב) וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם – יצחק עובר משם למקום אחר. כאן הוא מרחיק כבר ממש הרבה (רשב"ם) באופן שודאי המים לא הגיעו מהנחל. **וַיִּחְפֹּר בְּאֵר אַחֲרַת** – למה כאן לא כתוב ויחפרו? יכול להיות שכאן עבדי יצחק התייאשו והוא חפר לבד. **וְלֹא רָבוּ עָלֶיהָ** – כי זה היה כבר ממש רחוק. **וַיִּקְרָא שְׁמָהּ רְחֹבוֹת וַיֹּאמֶר פִּי עֲתָה** – בגלל שעכשיו. **הַרְחִיב ה' לָנוּ** – כי כשיש מים יש רחבות. **וּפְרִינוּ בְּאֶרְץ** – ונוכל לגדול ולפרות בארץ.

כריתת הברית עם אבימלך. דגשים: ההשגחה העצומה של ד' ליצחק באופן שכולם רואים זאת. יצחק מעביר על מידותיו, ומסכים לכרות את הברית, למרות הדרך בה מבקשים אבימלך ואנשיו את הברית.

(כג) וַיַּעַל מִשָּׁם בְּאֵר שֶׁבַע – למרות שלא רבו על הבאר השלישית פחד יצחק שהפלישתים יזיקו לו, ולכן התרחק עוד לבאר שבע. (רמב"ן, ספורנו ורשב"ם).

³⁰ הרחבה: הסברנו שקינאה זה כאשר יש משהו שיש לשני ואין לי, ואני מקנא בו ולכן רוצה שגם לו לא יהיה. לדוגמא: אמא חילקה לכל הילדים ביסקויט וליוסי היא חילקה 2 ביסקויטים, אח שלו מקנא בו, אז הוא לוקח את הביסקויט שלו וזורק אותו דרך החלון...

³¹ משפט זה הוספתי מדעתי, ואינו בשפ"ח. ובספורנו מפרש להיפך – שכיוון שלא יכלו לגעת ביצחק לרעה סיתמו את הבארות. ותמוה, שהרי ודאי גם זה נחשב לגעת לרעה? ואולי הם היו מתרצים מעשיהם כך.

³² הרחבה: כשהם מצאו את המים הם שרו: "תודה לך ד' על הבאר, שאותה מצאנו כל כך מהר" (במנגינת "תודה לך ד' יתברך, על כל החסד שאתה עושה לנו"). אז הם שומעים 'נביחות' של אנשים: גנבים, המים שלנו וכו'.

³³ הוספה: אומר תיב"ע: אחרי שרבו איתו הבאר יבשה. ואז החזירו לו וחזרה לנבוע וקרא שמה עשק. ומסביר הפירוש יונתן – דאל"כ איך קרא יצחק שמה עשק.

(כד) וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּלִילָה הַהוּא – באותו לילה שהוא עבר לבאר שבע ד' התגלה אליו. **וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אֲבִיךָ אֵל תִּירָא** – אל תפחד **פִּי אֲתָךְ אֲנֹכִי** – והפלישתים לא יגעו בך לרעה. **וַיְבַרְכֶינִי וְהִרְבִּיתִי אֶת זַרְעֶךָ בְּעֵבֹר** – בגלל **אַבְרָהָם עֲבָדִי** – שוב אנו רואים כמה ד' אוהב לברך את יצחק אבינו בכל הזדמנות. ואכן, אנו רואים שלא רק שאבימלך לא בא לפגוע ביצחק, אלא להיפך הוא רוצה לכרות איתו ברית, למה? כי ד' ברך את יצחק! אז הכניס ד' בליבם שירצו לכרות ברית עם יצחק (רמב"ן), ומעוד סיבות כפי שנראה בהמשך.

(כה) וַיָּבֵן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' – יצחק מפרסם את שמו של ד' ברבים. **וַיֵּט שָׁם אֶהְלֹו** – ויפרוס שם את האוהל שלו (אונקלוס). שבנה את האוהל באופן שזה מקום הקבע שלו. **וַיִּכְרוּ שָׁם** – ויחפרו שם **עֲבָדֵי יִצְחָק בְּאֵר** – עליה נלמד בהמשך.

(כו) וַאֲבִימֶלֶךְ הֵלַךְ אֵלָיו מִגְרָר – לאחר שעזב יצחק את גרר התייבשו פתאום הבארות שהיו בגרר, והאילנות לא עשו פירות, אבימלך הבין שכל הברכה הייתה בזכות יצחק, וכעת שהוא גרש את יצחק אין כבר ברכה, לכן הוא מחליט שהוא צריך לכרות ברית עם יצחק (תיב"ע). **וַאֲחֻזַּת מְרַעְהוּ** – וקבוצה מהאוהבים של אבימלך ('אחוזת' זה קבוצה, כי זה אנשים שאוחזים ומחזיקים זה בזה). **וַפִּיכַל שָׂר צָבָאוּ** – ובנוסף גם פיכול. כמה גדול היה יצחק שאבימלך בעצמו בא, ומביא איתו קבוצה של כל חשובי ארץ פלישתים.

(כז) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִצְחָק מְדוּעַ בָּאתֶם אֵלַי וְאַתֶּם שֹׁנְאֵתֶם אֹתִי וְתִשְׁלַחְנִי מֵאַתְכֶם – תיארנו את החוצפה של אבימלך להפר את הברית כשהוא רוצה, ולחזור לבקש לכרות ברית כאשר זה נח לו (ע"פ הרמב"ן³⁴).

(כח) וַיֹּאמְרוּ רְאוּ רָאוּנוּ פִּי הָיָה ה' עִמָּךְ – גם איתך, גם עם אבא שלך, לכן כתוב 'ראה ראינו' פעמיים. **וַנֹּאמֶר תְּהִי נָא** – עכשיו **אֵלֶּה** – השבועה שהיתה (רשב"ם). **בִּינֹתֵינוּ** – ביננו לבין אבא שלך, שהיא תהיה גם.. **בִּינֵינוּ וּבִינֵיךָ וּנְכַרְתָּה בְּרִית עִמָּךְ** – ומהי הברית:

(כט) אִם תַּעֲשֶׂה – שלא תעשה (ספורנו) **עִמָּנוּ רָעָה** – כנראה פחדו מכוחו של יצחק, שהרי ד' בעזרו (ע"פ רמב"ן כ"ט ורד"ק) **פְּאֹשֶׁר** – כמו שאנחנו לא **נִגְעֵנוּךָ** – שהרי לא לקחנו את רבקה (רמב"ן). **וְכֹאשֶׁר** – וכמו ש... **עָשִׂינוּ עִמָּךְ רַק טוֹב** – פשוט חוצפה, איזה טוב הם עשו?! **וְנִשְׁלַחְךָ בְּשָׁלוֹם** – כשגרשנו אותך לא לקחנו לך שום דבר מהעושר (איזה "צדיקים"...). **אֲתָה עֲתָה בְּרוּךְ ה' ³⁶** – כלומר – גם אתה תתנהג אלינו ככה עכשיו. וקרא לו "ברוך ד'", כיוון שרואה כמה ד' מברך אותו (רשב"ם בדומה בספורנו).

(ל) וַיַּעַשׂ לָהֶם – יצחק מכין **מִשְׁתֶּה ³⁷** **וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ** – אפילו שאבימלך כל כך משקר יצחק מוכן לכרות איתו ברית, ולארח אותו כראוי (ע"פ הרד"ק).

(לא) וַיִּשְׁפִּימוּ בַּבֶּקֶר וַיִּשְׁבְּעוּ אִישׁ לְאָחִיו – נשבעו אחד לשני שלא יפגעו זה בזה. **וַיִּשְׁלַחֵם יִצְחָק** – יצחק ליווה אותם בדרכם (תיב"ע)³⁸. **וַיֵּלְכוּ מֵאֲתוֹ בְּשָׁלוֹם** – הכל עשה יצחק בשביל שיהיה שלום.

(לב) וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא – כבר למדנו שעבדי יצחק עסוקים בחפירת באר חדשה (פסוק כ"ה), כאן התורה מספרת לנו שבדיוק ביום של כריתת הברית באו עבדי יצחק וסיפרו שהם מצאו מים (רמב"ן). **וַיָּבֵאוּ עֲבָדֵי יִצְחָק וַיַּגִּדוּ לוֹ עַל אֲדוּת** – על מה שקרה לגבי **הַבְּאֵר אֲשֶׁר חָפְרוּ וַיֹּאמְרוּ לוֹ מְצָאוּ מַיִם** – כפי שאמרנו לא כל כך קל למצוא מים בבאר.

(לג) וַיִּקְרָא אֹתָהּ שְׁבַעָה – על שם השבועה והברית שכרתו יצחק ואבימלך. יכול להיות שמדובר על אותה הבאר שחפר אברהם וקרא לבאר 'באר שבע' על שם השבועה. ויכול להיות שפלישתים סתמו את הבאר וחזרו יצחק וחפר, וד' עשה שימצאו מים בדיוק ביום שבא אבימלך להישבע, וכך חזרו

³⁴ הרחבה: הרמב"ן מובא באוה"ח כ"ו שהוא חזר לכרות ברית כיוון שחשש לביטולה, בגלל שהפר אותה. ולפי הרמב"ן פחד אבימלך מיצחק, כיוון שהיו לו חיילים גיבורים (פסוק כ"ט). ואולי ראוי להביא זה ואולי לא.

³⁵ הוספה: הרב יהודה אמר לי שמעניין לראות שיצחק קודם מוכיח ואח"כ מקרב, ואברהם קודם מקרב ואח"כ: "והכיה אברהם את אבימלך". ורצה לתלות זאת בכך שאברהם יותר מתייחס לצדדים הפוליטיים ויצחק כולו עולה תמימה.

³⁶ תשע"ה: **אֲתָה** – כלומר – גם אתה תתנהג אלינו ככה. ולמה כרתנו איתך ברית? **עֲתָה בְּרוּךְ ה'** – בגלל שעכשיו ד' מברך אותך (שפ"ח). ומסובך להסברה.

³⁷ הוספה: לוט עשה משתה, שם כתב הספורנו בגנותו שמעניין אותו יין. ומה נאמר כאן? צריך לומר שזה מה שמעניין את אבימלך.

³⁸ חידה: מי עוד כתוב עליו שהוא שילח והכוונה שליווה? אברהם את המלאכים.

וקראו לבאר 'שבע', יצחק מחדש את בארות אביו³⁹ (רמב"ן). אולי גם בגלל שזו הבאר השביעית (3 בגרר, 3 בנחל, ובאר זו, ספורנו). **על כן שם העיר**
בְּאֵר שֶׁבַע – זו העיר שקרא לה גם אברהם בשם הזה. **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** – בכל הדורות⁴⁰.

(לד) וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה⁴¹ **וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי הַחַתִּי וְאֶת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן הַחַתִּי** – לא היה אכפת לו לקחת מהחיתיות, שהם מעמי כנען. הרחבנו על עשיו שהוא כמו החזיר⁴²: עשיו היה שואל את אבא שלו איך לעשר את המלח, עשיו התחנן בגיל 40 כמו אבא שלו, עשיו שינה את שמות נשותיו לשמות של צדיקות – יהודית מלשון יהודי, בשמת מלשון בושם. אך בפנים הוא היה טמא לגמרי כמו החזיר.

(לה) וַתְּהִינָּה מֵרַת רֵיחַ לְיִצְחָק וּלְרַבֵּקָה – הן עשו בכוונה דברים שאינם מתאימים ל'רוח' של יצחק ורבקה, על מנת להכעיס אותם. חז"ל מלמדים אותנו שהן היו מקטירות לע"ז וציערו בזה מאוד את יצחק ורבקה.

יצחק רוצה לברך את עשיו. דגשים: השגתו ד' לעשות את יצחק עיוור בשביל הברכה. האסון העולמי שיהיה אם עשיו יקבל את הברכות.

פרק כ"ז (א) וַיְהִי כִּי – כש.. זָקֵן יִצְחָק – יצחק נהיה זקן. וַתִּמְקְהֵינּוּ עֵינָיו מֵרְאֹת – העיניים שלו נחלשו ולא הצליחו לראות, יצחק נהיה עיוור⁴³. למה הוא נהיה עיוור? מזקנה (רשב"ם)⁴⁴. אך רש"י מלמד אותנו שד' עשה את זה על מנת שיצחק יברך את יעקב, כמו שנלמד בהמשך (וכן הרמב"ן כ"ה:ל"ד). וַיִּקְרָא אֶת עֲשׂוֹ – לעשיו. בְּנוֹ הַגָּדוֹל – בגלל שהוא הבן הגדול שלו, ולכן לו מגיעה הברכה (אוה"ח). הסברנו שיצחק לא ידע מה שד' אמר לרבקה – "ורב יעבוד צעיר" (רמב"ן פסוק ד'), הוא גם לא ידע שעשיו מכר ליעקב את הבכורה (אוה"ח בלקון 'אולי'). ואמנם יצחק ידע שעשיו הוא רשע אך הוא חשב שהוא עוד יכול לשוב בתשובה⁴⁵. וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִנִּי – הנה אני. עשיו היה משתדל לכבד את אבא שלו⁴⁶.

(ב) וַיֹּאמֶר הֲנִינָה נָא זָקֵנָתִי – עכשיו⁴⁷ אני נהיית זקן. לֹא יִדְעָתִי יוֹם מוֹתִי – ואני לא יודע מתי אמות. שרה אימו של יצחק נפטרה בגיל 127, יצחק כעת בן 123, 5 שנים לפני זמן פטירתה של אימו, הוא חושש שהוא יפטר (כפי שחז"ל מסרו לנו ש 5 שנים לפני פטירת ההורים צריך לדאוג)⁴⁸, והוא רוצה לפני זה להספיק ולהעביר את כל הברכות הנפלאות והחשובות לבן שלו – כל הברכות החשובות שד' בירך אותו – מי יהיה העם החשוב, העם שיפרה וירבה, שהארץ הקדושה תינתן לו⁴⁹ – את כל זה רוצה יצחק להעביר לעשיו (רשב"ם ורמב"ן פסוק ד'⁵⁰).

(ג) וַעֲמָה – ועכשיו⁵¹. שָׂא נָא – תקח בבקשה. כְּלִיף – את כלי הצייד שלך, ומהם הם? (אבע"ז). תְּלִיף – החרב שלך, שתולים אותה על החגורה. למה צריך את החרב? כנראה לשחוט. וְקִשְׁתְּךָ – ואת הקשת שלך. בשביל מה? נראה לפצוע את הבהמה (אך לא להרוג, כי אז היא תהיה נבלה). וַיֵּצֵא הַשְּׂדֵה וַיְצוּדָה לִי צִיד – ותצוד בשבילי חיה. קוראים לחיה 'ציד' כי צדו אותה⁵².

³⁹ אין זה מפורש ברמב"ן שזאת הסיבה לזה שהיה בדיוק באותו היום. הסבר נוסף למה היה זה בדיוק באותו יום מובא ברד"ק – להראות שוב לאבימלך כמה ד' עוזר ליצחק.

⁴⁰ צ"ע: והרי כבר אברהם קרא באר שבע? ומתייחס לזה אחד המפרשים.

⁴¹ חידה: בן כמה היה יצחק? מה עוד בפרק שלנו באותו מספר? מאה שערים.

⁴² תשע"ה: (למדנו מפרשת השבוע על סימני הטהרה), וכך היו הגרמניים ימ"ש.

⁴³ הוספה: בפשט יור נראה שלא נהיה עיוור ממש, אלא שראייתו נחלשה, ולא יכל להבדיל בין הבנים. איני יודע אם להסביר כך בכיתה.

⁴⁴ הרחבה: סיפרנו על היהודי המבוגר בישראל חכם זכריה בשארי שהיום (תשע"ה) הוא בן 115, ולפני 6 שנים הוא איבד את מאור עיניו מזקנה. נפטר בגיל 117.

⁴⁵ הוספה: דעת הספורנו כ"ו:ל"ה, והרמב"ן כ"ז:כ"א והשפ"ח א' על רש"י כ"ז:כ"ח שלא ידע יצחק על רשעותו של עשיו, או לכל הפחות לא ידע כל כך. אך הרב יעקב לבנון אמר לי שיצחק ידע את רשעותו, והוא לא התבלבל בגלל שהוא שאל אותו איך מעשרים את המלח. אלא שחשב יצחק שמבכור לא לוקחים את הבכורה גם אם זה לא נראה מתאים.

⁴⁶ שאלתי את הרב יעקב לבנון שליט"א האם ראוי להזכיר שעשיו מכבד הורים? ואמר לי שכן! שהרי כך לימדונו חז"ל, וצריך לדעת שגם רשע, יכול להיות דברים בהם הוא מקפיד. זה חשוב להרגיל ילד למורכבות, אחרת הוא יראה צדיק חוטא באיזה חטא וישר הוא ישליך על הצדיק הזה כאילו הוא רשע גמור. ובעננו אנו רואים רשעים שמכבדים את הוריהם, ואח"כ יכולים לשדוד בנק.

⁴⁷ הרחבה: נא להיות נא בשקט: 2 פירושים למילה נא.

⁴⁸ הוספה: הרד"ק מסביר – כהות עינו גרמה לא לחשוב שיום מיתתו מתקרב.

⁴⁹ הרחבה: כתבנו על הלוח את כל הדברים האלו.

⁵⁰ צ"ע: וכך הסביר הרב נחום, ויש חולקים, ובפשט הפסוקים אח"כ רואים שהברכה שברך היא רק רוב דגן ולא ברכת הארץ, ורק אח"כ מברך את יעקב בברכת הארץ. ולכן היה נלענ"ד יותר נכון להסביר שהוא לא התכוון לתת את ברכת הארץ לעשיו. וצע"ע.

⁵¹ הרחבה: אנו מבדילים בין אתה בו האצבע מופנית כלפי האדם העומד מולי לבין עתה בו האצבע מופנת כלפי מטה.

⁵² הרחבה: דיברנו על קרי וכתוב (ד' אמר למשה לכתוב צידה, ואמר לו שיקרא את זה כמו ציד).

(ד) **וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים** – אוכל טעים. **פֶּאֱשֶׁר אֶהְבֵּתִי** – כמו שאני אוהב. **וְהִבִּיאָה לִי וְאָכְלָה בְּעֶבְרַת שׁ**.. **תְּבָרְכָהּ נַפְשִׁי** – אני אברך אותך ('נפש' זה ביטוי לאדם). **בְּטָרֵם אָמוֹת** – לפני שאני אמות. למה עשיו צריך להכין ציד כדי לקבל את הברכה? כי על ידי שמתאמץ בשביל אבא שלו ראוי הוא לקבל את הברכות (ספורנו)⁵³.

רבקה מבקשת מיעקב שיקבל את הברכה. דגשים: ה'פיקוח נפש' שיש אם עשיו יקבל את הברכות. ההקשבה של יעקב לרבקה אף שהיה כבר גדול ואף שחשט שיצחק יגלה אותו.

(ה) **וְרִבְקָה שָׁמְעַת** – ברוח קודשה (תיב"ע), יכול להיות שיצחק דיבר עם עשיו בסתר ולא שמעה את שיחתם (אוה"ח)⁵⁴. **בְּדַבַּר יִצְחָק** – בזמן שיצחק דיבר (אונקלוס) **אֵל עֲשׂוּ בְּנֵי וַיִּלְךְ עֲשׂוּ** – אל השָׂדֵה לְצוּד צִיד לְהִבְיָא – מה פירוש המילה 'להביא'? מסביר רש"י שעשיו תכנן לצוד ציד, אך הוא אמר לעצמו – אם אני לא אצליח לצוד אני אביא ממקום אחר. מאפה? אני אגזול ממהשו. (ואכן בסוף הוא לא הצליח לצוד והוא גזל, כל"י). רבקה כמובן מבינה שזה דבר מסוכן מאוד, ח"ו שארץ הקודש וכל הברכות יעברו לעשיו הרשע. ודאי שאם יצחק היה יודע את זה הוא גם לא היה רוצה שזה יקרה כך, ולכן היא מחליטה לעשות כל מה שהיא יכולה על מנת שיעקב יקבל את הברכה, היא גם בטוחה שהיא תצליח, שהרי הנביא אמר לה שיעקב יהיה החשוב (רשב"ם פסוק י"ג).

(ו) **וְרִבְקָה אָמְרָה אֵל יַעֲקֹב בְּנֵה לְאֹמֶר הִנֵּה שָׁמְעַתִּי אֶת אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֵל עֲשׂוּ אָחִיךָ לְאֹמֶר:**

(ז) **הִבִּיאָה לִי צִיד** – חיה שצדו אותה. **וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים וְאָכְלָה וְאֶבְרַכְכָּה** – ואני אברך אותך. **לִפְנֵי ה'** – בברכה שבאה מד' (ולא סתם ברכה על שטויות). אם עשיו יתברך בברכה זו לא תוכל לעמוד בפניו (רמב"ן). **לִפְנֵי מוֹתִי** – ואעשה זאת מהר לפני שאמות.⁵⁵

(ח) **וַעֲתָה בְּנֵי שָׁמַע בְּקִלִּי לְאִשְׁרָא אֲנִי מְצִוָּה אֲתָךְ** – למה מצוה ולא מבקשת? רבקה יודעת שקשה ליעקב לעשות ממהשו שלא מתאים לו – לשקר, ולכן היא מצווה אותו. רבקה יודעת שזה הדבר שהכי טוב לעשות.

(ט) **לֶךְ נָא** – בבקשה⁵⁶ (אפשר גם להסביר 'עכשיו' – בזריזות, כמופיע באוה"ח'). **אֵל הַצֹּאֵן** – אל הדיר. **וְקַח לִי מִשֵּׁם**⁵⁷ **שְׁנֵי גְדֵי עִזִּים** – וולד העז. **טָבִים** – הכי משובחים שיש. לא קטנים שאין בהם הרבה בשר, ולא גדולים מידי שבשרם לא כל כך טרי וטעים. **וְאֶעֱשֶׂה אֲתֵם מִטְעָמִים לְאֲבִיךָ פֶּאֱשֶׁר אֶהֱבֶה** – ולמה דווקא גדיים? כי יש להם טעם דומה לטעם של צבי והשיער שלהם דומה לשיער של אדם. כך האוכל יהיה דומה וגופו של יעקב יהיה דומה לעשיו. מה עם הקול? אמרנו שנראה שהיה להם קול דומה (רמב"ן י"ב).

(י) **וְהִבְאֵתָ לְאֲבִיךָ וְאָכַל בְּעֶבֶר אִשְׁרָא** – בשביל ש.. **יְבָרְכֶךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ:**

(יא)⁵⁸ **וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֵל רִבְקָה אֲמֹר הֵן** – הרי עֲשׂוּ אָחִי אִישׁ שָׂעִר – כל גופו שערות. הדגשנו שאין בזה חיסרון, יש הרבה אנשים כאלו (מה שמצחק הוא שעשיו היה שעריר כבר כשהוא נולד). **וְאֲנֹכִי אִישׁ חֶלֶק** – ללא שיער.

(יב) **אוֹלֵי יְמֵשֵׁנִי אָבִי** – אולי אבא שלי ירצה ללסוף אותי באהבתו אותי (את עשיו) וימשש אותי וירגיש שאני חלק (רמב"ן). **וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כְּמִתְעַתֵּעַ** – אני אראה בעיניו כמו מי שרוצה לבלבל אותו (אבע"ז), כמו הגר שהייתה תועה בדרך). **וְהִבְאֵתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בְּרָכָה** – וכך במקום שאבא יברך אותי⁵⁹ הוא יקלל אותי על זה ששיקרתי עליו.

(יג) **וַתֹּאמֶר לוֹ אֲמֹר עָלַי קָלְלָתְךָ בְּנֵי** – אין לך מה לדאוג. אני בטוחה שאבא לא יקלל אלא יברך, ואם ח"ו הוא יקלל הקללה תעבור אלי (אבע"ז, רשב"ם). **אָךְ** – אבל **שָׁמַע בְּקִלִּי וְלֶךְ קַח לִי** – את הגדיים. [שמנו לב שרבקה לא אומרת לו שהיא מתכננת לשים לו את הבגדים של עשיו ואת עורות הגדיים, ואעפ"כ יעקב שומע לאימו (אף שהיה כבר בן 63).

(יד) **וַיִּלְךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים פֶּאֱשֶׁר אֶהֱבֶה אֲבִיו:**

⁵³ הוספה: רבנו בחיי כותב כדי שנפשו תהיה שמחה, ומתוך שמחת הנפש תחול עליו רוח הקודש. ומדוע לא ביקש כינור? כי רצה לברכו בברכות גשמיות (מובא בפשוטו של מקרא).

⁵⁴ צ"ב מה נכון יותר להסביר לילדים.

⁵⁵ בספורנו לעיל: ברכה שלפני מיתה יש לה יותר ערך.

⁵⁶ תשע"ה: כאן הכוונה עכשיו ולא בבקשה, כי צריך להזדרז. אונקלוס. ואמנם אונקלוס תמיד מפרש כך, אף במקומות שקשה מאוד להבין זאת. והיה נ"ל שלאונקלוס פירוש המילה 'כען' או 'כדון' (בתיב"ע) פירושו קצת שונה, וצע"ג. בכל זאת עניין הזירוז מוזכר לפני כן בפסוק ח' באוה"ח.

⁵⁷ תשע"ה: תלמיד מבריק שם לב מעצמו ש"משם" זה בגימ' "משלי". ואכן כך כותב בעה"ט

⁵⁸ חידה: בפסוק יא יש מילה שכתוב בה את אותיות י' וא', ובפסוק יב יש מילה שכתוב בה את אותיות י' וב'.

⁵⁹ הוספה: כלומר – במקום שיברך אותי בברכה קטנה, שהרי ברור שגם אחר שיברך את עשיו את הברכות החשובות תכנן לברך אותי בברכה כל שהיא (כמו שאמר עשיו - "הברכה אחת היא לך אבי"), וגם את הברכה הזאת לא יברכני (ב"ר ס"ה:ט"ו).

(טו) וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגְּדָל הַחֲמֹלָת – הנקיות⁶⁰. בפשטות היו לו שני סטים – אחד הוא לקח לשדה, ובבית השאיר את הנקיות, בהם היה משתמש באירועים מיוחדים⁶¹. **אָשֶׁר אֶתָּה בְּבֵית – עשיו היה שומר את הבגדים** אצל אמא שלו ולא אצל הנשים שלו, כי הוא חשש שהם יקחו לו אותם⁶². **וַתִּלְבַּשׁ אֶת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן –** כיון שהוא היה צנום יותר מעשיו, שהרי עשיו מרוב שהיה אוכל הרבה בשר היה נראה ממש גדול, רבקה תפרה את הבגדים כך שיתאימו ליעקב (אוה"ח⁶³). הרמב"ן כותב שהתורה מדגישה שאפילו שיעקב היה הקטן – שגולד אחרון – רבקה עשתה את כל הדבר הזה, כי היה ברור לה שיעקב הוא הצדיק ולא מגיעות הברכות.

(טז) וְאֵת עֶרְת גְּדֵי הָעֵזִים – שהיו מרובים בשיער שהיה דומה לשיער אדם (אך לא ממש כשיער אדם, והייתה צריכה רבקה לגזור אותם ולסדר אותם שיהיו דומים כמה שיותר לשיער אדם (ע"פ ספורנו כ"ב)⁶⁴. **הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו –** כל היד, כי בגדו של עשיו הרשע היה ללא שרוולים כלל. **וְעַל הַלְקַת צוּאָרָיו –** ועל הבשר החלק של הצואר (אונקלוס, וכן רש"י סוטה יא:; ובמגילה טז: כותב רש"י שדרך המקרא לכתוב צואריו לשון רבים)⁶⁵.

(יז) וַתִּתֵּן אֶת הַמְטָעִמִּים – את האוכל הטעים, והמוטעם בתבלינים (רד"ק). **וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה –** אמנם יצחק לא ביקש לחם, אבל כנראה ברור שזאת היתה כוונתו. **בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה⁶⁶ –** רבקה הולכת איתו עד הפתח ואומרת לו: "עד כאן הייתי חייבת לך, מכאן ואילך בורוך יקום לך (ב"ר ס"ה: י"ז). תיארונו את תפילתו של יעקב ברגעים מיוחדים אלו. הזכרנו שבאותו זמן עשיו מנסה לצוד ומלאך בא ומתיר לו את הציד (תיב"ע פסוק ל"א).

יצחק מברך את יעקב. דגשים: ההיזרות הגדולה משקר אף כשמותר. דיבורו הנעים של יעקב אבינו וההיפך עשיו. גדולתן הגדולה של הברכות. וההכנות לכך. הוודאות בקבלת הברכות על ידי יעקב.

(יח) וַיָּבֵא אֶל אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי – הנה אני, אני מוכן ומזומן לברך אותך (העמ"ד). יצחק חיכה שעשיו יגיע, והוא חשב שזה עשיו ולכן אמר לו שהוא מוכן לברכו כעת. **מִי אֶתָּה בְּנִי –** למה יצחק שואל מי אתה וכי אינו יודע לזהות? או שהקול היה נשמע לו קצת מוזר, כי יעקב ניסה לעשות קול של עשיו, או שהיה קולם דומה ובאופן קבוע יצחק היה שואל הקול של מי זה.⁶⁷

(יט) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל אָבִיו אָנֹכִי עֵשָׂו בְּכֶרֶךְ – אני הבכור שלך עשיו. יעקב חייב לשקר, זה כמו פיקוח נפש, ואפילו יותר מפיקוח נפש. אבל בכל זאת ניסה לומר כמה שיותר בלשון שאינה שקר, ולכן אמר 'אנוכי', כלומר – שאלת מי אתה, אני זה אני! ועשיו הוא הבכור שלך⁶⁸. שמנו לב שכך הם הטעמים אנוכי, עשיו בכורך⁶⁹. **עָשִׂיתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ אֵלַי –** כל מה שציווית. גם כאן יעקב מנסה לדבר בלשון שאינה שקר – הוא לא אמר מה הוא עשה, והוא התכוון שהוא עשה כל מיני דברים שיצחק ציווה אותו. **קוֹם נָא שָׁבָה –** קום בבקשה מהמקום שאתה יושב ושב ליד השולחן. **וְאָכְלָה מִצִּידִי⁷⁰ בְּעֵבוֹר תְּבָרַכְנִי נַפְשִׁי –** בשביל שתברך אותי.

⁶⁰ צ"ע: האם מה שאומר רש"י 'נקיות' הכוונה כפשוטו שכיבסו אותם, ולפי זה לא קשור למילה 'תמודות' שאנו רגילים להשתמש בה, או שהכוונה נחמדות למראה, ונקיות במשמעות מעבר לסתם לא מלוכלכות.

⁶¹ צ"ע: האם אלו הבגדים שעשיו היה לוקח בזמן שהוא הולך אל אביו?! א"כ, יכול להיות שעשיו הלך לקחת את הבגדים מאימו ולא מצאם, ומשם הלך עם בגדי הציד שלו ליצחק. ואכן ההעמ"ד כותב ש"אך יצוא יצא יעקב", כלול בזה שיצא והוריד את הבגדים.

⁶² צ"ע: איזה סיבה יש שיקחו לו?

⁶³ הוספה: ואולי לכן נכתב בנו הקטן.

⁶⁴ שם כתב שצריכים תיקון רב, ואולי נחלש חוש המישוש של יצחק. אך מדבריו ומדברי האוה"ח על "ותלבש את יעקב" נראה שתיקנה כמה שיכלה.

⁶⁵ תלמידים תשע"ה: שאל תלמיד מתוק: מה עם כפות ידיו? אמרתי שנראה לי שיעקב השתדל שיצחק לא יגע בכפות ידיו.

⁶⁶ הרחבה: שאלנו הרבה בכיתה – מדוע רבקה לא גילתה ליצחק ש"רב יעבוד צעיר"? תלמידי היקר יהודה שטמלר נ"י שאל שאלה זו את הרב טאו שליט"א, הרב ענה לאביו – איני יודע חומש, אבל אסביר משהו ואתה תסביר לו, הנצי"ב אומר שלרבקה היה חרדת קודש כלפי יצחק ולא העיזה להגיד לו.

⁶⁷ 2 אפשרויות ברמב"ן י"ב. ויש לעיין, כי בפסוקים יותר נח לומר שהיה קולם שווה, אך מצד התיאור של עשיו יותר פשוט לומר שקולו שונה בעקבות התנהגותו, שהיה קולו גס יותר. ראייה לכך שהיה קולם דומה – שהרי גם כעשיו נכנס שאלו אביו מי אתה בני. ואפשר לדחות, שאמנם שמע בקולו שהוא עשיו, אך התפלא – שהרי 'עשיו' יצא לפני רגע, ולכן שאל מי אתה.

⁶⁸ הרחבה: המצאנו סיפור על שנים שהשב"כ שלח אותם למצרים להוציא ספרים מהגנזך של הספרייה בקהיר. הם היו מגיעים דרך קבע לספרייה, עד שיום אחד הם שמו מצלמה נסתרת מעל הדלת של הגנזך וזה צילם את המפתח של הדלת של הגנזך, הם שלחו את זה לישראל, ופה שכפלו מפתח. הם התחבאו מאחורי ארון בסוף היום ובלילה הם פתחו את הגנזך ולקחו ספרים. הם נשארו עד הבקר (כי דלת הראשית של הספרייה היתה נעולה) למחרת הם יצאו בשקט, וכשבאו לצאת תפס אותם הספרן הראשי ושאל אותם – איך יכול להיות שאתם יוצאים? הרי בכלל לא נכנסתם. כאן שאלתי מה הם יענו? מותר להם לשקר? הם אמרו שהם נכנסו ובדיוק הספרן הראשי לא היה. בכל זאת הם יכולים להגיד את זה בלשון שנשמע ממנה כמה שפחות שקר. כי באמת הם נכנסו והספרן לא היה, רק שזה היה בלילה.

⁶⁹ הוספה: הסבר נוסף של האוה"ח: אני נחשב כמו עשיו בכורך, כי קניתי הבכורה.

⁷⁰ צ"ע לרש"י למה הוסיף מילה זו שמשמעותה שקר גמור, היה לו לומר – אכול מהמטעמים שהכנתי לך? וצ"ל דהיה זה גורם ליצחק לחשוד. ולפי האוה"ח יותר מובן.

(כ) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל בְּנוֹ מַה זֶה – איך זה קרה ש...⁷¹ מִהֲרַתְּ לְמַצֵּא בְּנִי – תיאורנו שקשה למצוא צבי, במיוחד באופן שהוא לא רואה אותך, וגם אז קשה לפגוע. לכן בדרך כלל זה לוקח זמן. וַיֹּאמֶר פִּי הִקְרָה ה' אֱלֹהֵיךָ לְפָנַי – ד' עזר לי למצוא ('הקרה' – המציא. כנלענ"ד). אמנם יעקב צריך לנסות לדבר כמו עשיו, אך שם ד' כל כך שגור על לשונו שאפילו הוא לא שם לב שהוא מזכיר אותו, הוא לא יכול שלא להזכיר את שם ד'.

(כא) וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל יַעֲקֹב – יצחק לא מבין מה קורה פה: ממתי עשיו אומר "קום נא" לאבא שלו (הצצנו בהמשך איך עשיו דיבר), וממתי הוא אומר שד' הוא זה שעזר לו למצוא? לכן הוא מחליט לוודא שאכן זה עשיו. גִּישָׁה נָא וְאַמְשָׁךְ בְּנִי – בא בבקשה ואמשש אותך. הַאֲתָהּ – האם אתה זה בְּנִי עֲשֹׂו אִם לֹא:

(כב) וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק אָבִיו וַיִּמְשָׁהוּ וַיֹּאמֶר הִקְלָ קוֹל יַעֲקֹב – אתה מדבר בנעימות ועם יראת שמים כמו שיעקב מדבר. וְהִינְדִים יְדֵי עֲשֹׂו – שעירות. יצחק מתפלא, אך הוא מחליט שבגלל שבחוש המישוש הוא דומה לעשיו כנראה שזה עשיו, כי ההתנהגות יכולה להשתנות אך השערות בגוף לא (ע"פ האוה"ח). הוא בודאי שמח שהוא זוכה לברך "עשיו כזה צדיק".

(כג) וְלֹא הִפִּירוּ – יצחק לא הכיר שזה יעקב. למה? פִּי הָיוּ יְדָיו פִּינְדֵי עֲשֹׂו אָחִיו שְׁעֵרֶת – בגלל עורות הגדיים. וַיִּבְרַכְהוּ – והוא החליט לברך אותו (חזקוני⁷²), כפי שנראה בפסוק כ"ח.

(כד) וַיֹּאמֶר אֲתָהּ זֶה בְּנִי עֲשֹׂו – יצחק קובע עובדה – עכשיו אני מבין שאתה בני עשיו (רשב"ם ואוה"ח). וַיֹּאמֶר אָנִי – יעקב שוב נאלץ לשקר (הדגשנו שגם זה נקרא שקר, שלא נחשוב שמותר סתם לשקר שקר כזה), אך הוא משתדל להמעיט בשקר, לכן הוא לא אומר 'נכון' אלא 'אני', כאומר 'אני' זה 'אני'.

(כה) וַיֹּאמֶר הַגִּישָׁה לִי וְאֶכְלָה מִצֵּיד בְּנִי לְמַעַן – בשביל ש... תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי וַיִּגַּשׁ לוֹ וַיֹּאכַל וַיִּבְא לוֹ יַיִן וַיִּשְׂתֶּה – צריך לומר שרבקה הביאה לו גם יין (רבינו אפרים⁷³), ולמה הביא לו יין? כדי לשמח אותו, כי מתוך השמחה יוכל לברכו יותר טוב (רד"ק)⁷⁴.

(כו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק אָבִיו גִּישָׁה נָא וַיִּשְׁקָה לִי בְּנִי – תבוא ותנשק אותי. יצחק רוצה לגרום אהבה יותר גדולה כדי שיוכל להחיל עליו את כל הברכות הנפלאות (מלבי"ם).

(כז) וַיִּגַּשׁ – יעקב. וַיִּשְׁקָ לוֹ וַיִּרַח – יצחק. אֶת רִיחַ בְּגָדָיו – כי הריח ירומם את נפשו ובכך יוכל לברך אותו יותר בשמחה (ספורנו ורד"ק). וַיִּבְרַכְהוּ – והוא התחיל לברך אותו את הברכות המובאות בפסוק הבא (רד"ק). וַיֹּאמֶר – לפני שברך: רֹאה – רואים ש... (ע"פ הרד"ק⁷⁵) רִיחַ בְּנִי פְרִיחַ – כמו ריח של שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה' – כמו שדה שמלאה בהמון בשמים (רשב"ם). זה מוזר, הרי אלו עורות עם צמר עיזים שריחם רע? אומרים חז"ל שהקב"ה עשה שיהיה לבגדים האלו ריח מיוחד מאוד, כמו הריח של הקטורת בבית המקדש (תיב"ע) כריח גן עדן (תנחומא תולדות י"א). כשיצחק הריח את הריח הזה הוא נהיה במדרגה עוד יותר גבוהה, והוא הרגיש כמה נפלא לברך את הבן שלו (הוא חשב שזה עשיו). [ראינו 4 שלבים: אכילה – כיבוד אב, שתיה – שמחה, נישוק – אהבה, ריח – קדושה. מתוך הרוממות הזאת מתחיל יצחק לברך].

(כח) וַיִּתֵּן⁷⁶ לָהּ הָאֱלֹהִים⁷⁷ מִטַּל הַשָּׁמַיִם – אדמה מלאה בטל שירד מהשמים (פשוטו של מקרא). וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ – ארץ שמוציאה פירות שמנים, שזה א"י (כ"נ ברמב"ן). וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ – והרבה חיטה ויין.

(כט) יַעֲבֹדוּךָ עַמִּים – יהיו עמים שיהיו עבדים שלך. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאֲמִים – יהיו עמים חזקים שאפילו שלא יהיו ממש עבדים שלך, אתה תחליט עליהם, וכל דבר שתגיד להם הם יעשו (ספורנו). הָיָה גְבִיר לְאֲחֵיךָ – תהיה אדון לעשיו. וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנֵי אִמְךָ – עשיו. מרוב החשיבות שלך הם ישתחוו לך. למה כתוב 'בני עשיו' ולא 'בן עשיו'? כי

⁷¹ לא מצאתי מקור להסבר מילים אלו.

⁷² הוספה: בספורנו ובאוה"ח – על שחשב לקללו, כי חשב שהוא מרמה החליט לברכו, כדברי הגמרא שהחושד בחבירו צריך לברכו. ואולי עדיף להסביר זה לתלמידים.

⁷³ הוספה: עיין תיב"ע.

⁷⁴ תלמידים תשע"ה: שאל תלמיד יקר – למה ב'לו' יש מרכא כפולה? ראיתי בשם המשך חכמה שזה מלמד שהשונה כוסו בפעם אחת הרי זה גרגרן.

⁷⁵ הוספה: באוה"ח 'ראוי וחשוב', וצ"ב איזה הסבר עדיף.

⁷⁶ הוספה: יצחק כבר בריח הבגדים רואה את הברכה שברכו ד', ומוסיף ואומר: "ויתן" (שפ"ח ברש"י).

⁷⁷ לכבוד פסוקים אלו רשמתי את הפסוקים על הלוח, וכל אחד בתור ומחק משהו, והיו כולם צריכים לשנן את הפסוקים, עד שכל הלוח נמחק והיו צריכים לשנן הכל בע"פ.

מדובר על כל הצאצאים שיצאו מעשיו (רמב"ן ל"ז). **אַרְרִיף אָרוּר** – מי שיקלל אותך יהיה מקולל. **וּמְבָרְכִיךָ בְּרוּף** – מי שיברך אותך אני אברך אותו. בדומה לברכת ד' לאברהם בתחילת לך לך.

עשיו מגלה שהפסיד את הברכה. דגשים: ודאות הברכה ושייכותה דווקא ליעקב אבינו. ההבדל בין הקדושה שנמצאת אצל יעקב לעומת הטומאה שנמצאת אצל עשיו (כפי שמתברר ליצחק בבואו של עשיו), היחס בין הברכות החשובות לבין ברכות גשמיות שאינם העיקר בעולם.

(ל) וַיְהִי פֶּאֶשֶׁר פְּלֵה יִצְחָק – כשיצחק סיים לברך את יעקב ויהי אף – רק (שפ"ח) **יִצְאָ יִצְאָ יִעֲקֹב** – בדיוק כשיעקב יצא. **מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו** – מלהיות אצל יצחק. תיב"ע אומר שהוא צעד שני צעדים קטנים (שני טפחים. ונראה שלכן כתוב פעמיים – יצא יצא), ובדיוק באותו רגע נכנס עשיו מפתח אחר. איזה נס (רשב"ם)! **וְעֵשָׂו אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ:**

(לא) וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטַּעֲמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יְקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֹו בַעֲבוּר תְּבָרְכֵנִי נִפְשֶׁךָ – שמנו לב לשלושה שינויים: א. הוא לא אומר בבקשה. ב. הוא לא מציע לו ללכת לשולחן, אלא לאכול במיטה שלו. ג. הוא אומר לו אבי, ולא מדבר אליו בלשון קרבה, לעומת יעקב שאומר לו – קום. (כל זה בכלי יקר).

(לב) וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אָתָּה – יצחק התפלא, הרי לפני רגע עשיו היה פה. **וַיֹּאמֶר אָנִי בְנֶךָ בְּכֶרֶךָ עֵשָׂו:**

(לג) וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֹלָה עַד מָאֵד – יצחק הזדעזע ונבהל על כך שהברכות הכי חשובות בעולם ניתנו לא למי שהוא תכנן.⁷⁸ **וַיֹּאמֶר** – לעצמו. **מִי אֶפְוֹא⁷⁹ הוּא הִצִּיד צִיד וַיָּבֵא לִי וַאֲכַל מִפֶּל – בְּטָרֶם תָּבוֹא** – לפני שבאת. **וַאֲבָרְכֶהוּ** – הוא חשב, והבין שזה בטח יעקב, שהרי קולו היה דומה לקולו של יעקב, ואז הוא כבר לא נבהל, להיפך, הוא אמר (כ"ז באוה"ח) – **גַּם בְּרוּף יִהְיֶה** – גם ככה, כלומר – אפילו שהוא בא בלא ידיעתי הברכות ישארו שלו. למה יצחק משאיר את הברכות אצל יעקב?! יצחק הרגיש שהברכות שהוא ברך התאימו למי שהוא ברך אותו, הוא הרגיש את הקדושה הגדולה ואת הריח הנפלא שהיה אצל יעקב, אז היה ברור לו שבאמת הוא זה שהיה ראוי לברכה ולא עשיו. (ע"פ הספורנו האוה"ח). הוספנו שכשעשיו נכנס הוא לא הריח ריח גן עדן, אלא להיפך ריח גיהנום, אז היה לו כבר ברור למי מגיעות הברכות (תנחומא י"א).

(לד) כִּשְׁמַע עֵשָׂו – כשעשיו שמע את דברי אביו **וַיִּצְעַק צְעָקָה גְּדֹלָה וּמְרָה** – צעקה מלאה עצבות.⁸⁰ **עַד מָאֵד⁸¹** – עשיו ידע שהוא הפסיד עכשיו את הדבר הכי חשוב שיכול להיות – לכל הדורות! **וַיֹּאמֶר לְאָבִיו בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי** – תברך גם אותי, שהברכות החשובות יחולו עלי ועליו באותה המידה.

(לה) וַיֹּאמֶר בָּא אֲחִיךָ בְּמֶרְמָה – בחכמה⁸². **וַיִּקַּח בְּרַכְתָּךְ** – את הברכה שהיית צריך לקבל. ולמה זה נחשב 'חכמה'? כי זה באמת היה מגיע לו! הוא היה חכם להוציא במרמה את הברכות. אלו ברכות שאי אפשר לברך את שני האחים, שהרי מבורך בהם שעשיו יהיה עבד ליעקב, ואיך אפשר לברך שהוא יהיה גם אדון ליעקב.

(לו) וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יִעֲקֹב – האם בגלל זה קוראים לו יעקב? **וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פַעַמִּים** – והוא רימה אותי כבר פעמיים (תיב"ע, וכ"נ ברש"י). **אֵת בְּכֶרְתִּי לָקַח** – לפני 53 שנים. **וְהִנֵּה עֲתָה** – עכשיו לקח בְּרַכְתִּי – שמנו לב שברכתי ובכרתי זה אותם אותיות. ברגע הזה עשיו מגלה שהוא בכלל לא הבכור, והוא רימה שהוא אמר שהוא הבכור! **וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֶצְלָתְ לִי בְּרַכָּה** – האם לא השארתי לי ברכה (אונקלוס)?! בטוח שלא ברכת את יעקב בכל הברכות, ויש לך משהו נוסף בו אתה יכול לברך אותי (ספורנו).

(לז) וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעֵשָׂו הֵן – הרי גְּבִיר – אדון שְׁמִתִּיו לָךְ – ואם הוא האדון שלך, אז כל דבר שאתה תקבל יעבור אליו. **וְאֵת כָּל אָחִיו נָתַתִּי לוֹ לְעַבְדִּים** – שאתה תהיה העבד שלו. **וְדָגָן וְתִירֹשׁ סִמְכַתִּיו** – מלשון סומך נופלים.

⁷⁸ תשע"ה: יצחק התפלא מאוד מאוד, איך יכול להיות? הרי לפני רגע עשיו היה פה?! והרחבתי: סיפרתי שכשהגעתי לישיבה ראיתי מישהו בשם רון, דיברתי איתו, המשכתי ללכת ופתאום ראיתי אותו שוב פעם – איך זה יכול להיות?! ואז אמרתי בשינון: "ואחרד חרדה גדולה עד מאוד, ואומר מי אפה הוא שדיברתי איתו לפני כן". (אלו רון ושי נעים)

⁷⁹ הוספה: דעת רש"י ורשב"ם לפי הבנתי שאין לזה הסבר (רשב"ם – תיקון לשון). אם תלמידים שואלים אפשר להסביר: מי זה? ואפה הוא הציד ציד.

⁸⁰ הרחבה: יש צעקה שמישהו צועק לחבר שלו: "שמשו, אתה בא לשחק איתי", כאן זאת היתה צעקה מלאה מרירות. שמנו לב שיש פה 4 ביטויים.

⁸¹ הפעלה: את הפסוק הזה שינו התלמידים בקול רעש גדול, פעם אחר פעם.

⁸² הוספה: תלמידים תשע"ה: שאל תלמיד מתוק: הרי כתוב פה "במרמה"? הסביר לנו הרב יהודה שהיה שם בדיוק ונהנה לשמוע את הילדים הלומדים: זה לא סתם חכמה, זה חכמה שהייתה לא לגמרי לפי האמת, ולכן זה בלשון 'מרמה'.

הלחם והיין עוזרים לאדם שהוא לא ייפול – הם מחזקים אותו ונותנים לו כח⁸³. **וּלְכָה אָפוּא** – עכשיו (אונקלוס ואבע"ז)⁸⁴. **מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי** – הרי אתה רואה שברכתי אותו בכל הברכות.

(לח) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֶל אָבִיו הַבְּרָכָה אֲמַת הוּא לָךְ אָבִי – האם יש לך רק ברכה אחת?! **בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי וַיִּשָּׂא** – וירם עֲשׂוּ קִלּוֹ וַיִּבְרַךְ – בקול רם.⁸⁵

(לט) וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִי מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבְךָ – במקום שתגור בו יהיה אוכל משובח (שפ"ח). **וּמַטְל הַשָּׁמַיִם מַעַל** – והאדמה תהיה רוויה מטל השמים. אם כן, הברכות של יעקב יהיו גם לעשיו, אך ההבדל הגול של יעקב יהיה זה בארץ הקדושה! יצחק יכול לברך את עשיו בברכה זו כיוון שפירות משובחים וטל יכול להיות גם ליעקב וגם לעשיו, זה לא סותר (רמב"ן).

(מ) וְעַל תְּרַבְּךָ תַּחֲיֶה – מה שנותן לך לחיות זה החרב – המלחמות. כל הזמן יהיו מלחמות ותנצח בהם (רמב"ן). [לעומת זאת אצל עם ישראל מה שמחיה אותם זה התפילה! "הקול קול יעקב והידיים ידי עשיו"⁸⁶. ואכן כך ראינו שעשיו – איש ציד, ויעקב – יושב אוהלים]. **וְאֵת אָחִיךָ תַעֲבֹד** – למה זה כתוב פה, הרי זו קללה ולא ברכה?! באמת הברכה הכי טובה לעשיו זה שהוא יהיה העבד של יעקב. הסבר נוסף – זה בא לומר שאע"פ שתנצח עמים, אבל את אחיך יעקב לא תנצח (רמב"ן). **וְהָיָה פְּאֻשֶׁר תָּרִיד** – כשתצעק על כמה שעם ישראל משעבד אותך⁸⁷. הכוונה היא – כאשר עם ישראל לא יקיים את המצוות, ואז אתה תצעק – למה הוא משעבד אותי אם הוא לא מתנהג כראוי?! **וּפְרַקְתָּ עָלוּ מַעַל צְוֹאֲרֶךָ** – לא תצטרך לעבוד אותו, אתה תוריד את העול שלו מעל הצוואר שלך. הסברנו מה זה עול של שור.

רבקה שולחת את יעקב. דגשים: מורכבות קבלת הברכה – גם לאחר קבלתה צריך לברוח, היא לא באה במגש של כסף.

(מא) וַיִּשְׁטַם – וישנא. עשיו שמר את השנאה שיש לו על יעקב (אבע"ז, תיב"ע). **עֲשׂוּ אֵת יַעֲקֹב עַל – בַּגְּלַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר פָּרְכוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ בְּלַבּוֹ** – חשב. **יִקְרְבוּ יָמֵי אָבִל אָבִי** – כשיגיעו הימים שנהיה אבלים על אבא – כשהוא ימות⁸⁸. **וְאֶהְרֶגָה אֵת יַעֲקֹב אָחִי** – ואז הוא לא יוכל לקבל את ברכות יצחק, ואני אקבל הבכורה והברכה (רמב"ן פסוק

מ"ב). יעקב בזמן הזה נמצא רחוק מעשיו, כי עשיו כל הזמן היה צועק עליו וכוּעַס עליו (רמב"ן בפסוק מ"ב). תיב"ע (בפירוש יונתן) אומר שעשיו חשב שבזמן הזה שיעקב יהיה אבא לא יוכל ללמוד תורה, וזה הזמן שעשיו יצליח בקלות להרוג אותו. למה עשיו מחכה עד שיצחק ימות? אולי כי הוא לא רוצה לצער אותו, ואולי כי הוא מפחד שיצחק יקלל אותו (רמב"ן)⁸⁹.

(מב) וַיַּגֵּד לְרַבֵּקָה – איך הוגד? הרי עשיו רק חשב בליבו?! רבקה ידעה ברוח הקודש. **אֵת דְּבָרֵי עֲשׂוּ בְּנֵה הַגָּדֵל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן** – למה התורה אומרת שהוא קטן? הכוונה שהוא היה חלש יותר, ורבקה חששה שעשיו באמת יצליח להרוג אותו (אוה"ח). **וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִי עֲשׂוּ אָחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ לְהִרְגֶךָ** – הנחמה היחידה של

⁸³ חידה: מילה בפסוק שכתובה בברכות הקצרות של ברכות השחר? א. גביר – מכין מצעדי גבר. ב. אעשה – שלא עשני. ג. חשבתי שגם 'וסמכתי' זה ברכת 'סומך נופלים'. אח"כ תיקן אותי תלמיד מתוק ואמר: אין בברכות הקצרות 'סומך נופלים'! אז זה חידה לתפילת י"ח.

⁸⁴ אבי עזר: אפה מתפרש: אנה, מי, עתה. ורש"י קשה להסברה.

⁸⁵ הוספה: יש לשאול: מה גרם ליצחק להחליט בסוף כן לברך את עשיו? ועוד יש לשאול – מהי טענת "הן גביר שמתיו לך", הרי סוף סוף מה אכפת לעשיו שמה שקנה עבד קנה רבו, ס"ס יש לו שפע בארץ שלו?! אלא נראה לומר שכל הזמן הדיון היה על "הברכה האחת", החשובה שבברכות, ומהצד הזה אין משמעות לברכות של עשיו אם הוא עבד. כעת עשיו מבקש לא מאותה "הברכה האחת", אלא ברכות טכניות יותר, וזה מוכן יצחק לתת לו.

⁸⁶ וכך כתוב במכילתא דר' ישמעאל בשלח פרשה ב': כשמשלה מלאכים לאדום, אמר משה – "ידעת את התלאה שמצאת אותנו... ונצעק אל ד'..." ואדום ענה לו "לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך". אמר להם – אתם מתגאים על מה שהוריש לכם יצחק – הקול קול יעקב, ואנו מתגאים על מה שהוריש לנו אבינו יצחק "והידיים ידי עשיו... ועל הרבך תחיה".

⁸⁷ תשע"ה: כי זה לא טוב שעם ישראל ישעבד את עשיו יותר מידי.

⁸⁸ הוספה: תיב"ע מסביר שעשיו חשש שאם זה יהיה בחיי יצחק יצחק יביא עוד ילד. כמו שקרה לקין שהרג את הבל ונולד שת.

⁸⁹ תלמידים תשע"ה: הרחיב תלמיד נפלא את התשובה: הרי עשיו רוצה לקבל את הברכות, אם יצחק ישאר בחיים הוא לא ייתן לו את הברכות (וכדברי הרמב"ן אף יקללו), לכן הוא חיכה שהוא ימות ואז באופן טבעי יעברו אליו הברכות. שאל תלמיד יקר: אם כן למה לא חיכה שרבקה תמות שלא תצטער? ענה תלמיד מתוק: כי היא גרמה לברכות ולכן לא היה אנפת לו ממנה. שאל תלמיד יקר: למה לא הרג את יצחק? ענה חבירו: כי יצחק לא היה אשם, לכן לא רצה להרוג אותו.

עשיו היא בזה שהוא יהרוג אותך, ויחזור להיות בכור ויקבל את הברכות (אוה"ח, וכנ"ל רש"י 'לפי פשוטו'). עשיו לא מסתפק בברכות שקיבל מיצחק.⁹⁰

(מג) וַעֲתָה בְּנֵי שָׁמֶע בְּקִלְי וְקוֹם בְּרַח לָךְ אֶל לְבֹן אָחִי תְּרַנֶּה – לחרון, שם לבן ישמור עליך (אוה"ח).

(מד) וַיִּשְׁבֹּת עִמּוֹ – תגור יחד איתו. יָמִים אֶחָדִים – כמה שנים (אבע"ז, שם כתב פחות מעשר). עַד אֲשֶׁר תָּשׁוּב תָּמַת אָחִיךָ – עד שהכעס של אח שלך ירגע (כאילו בא לפה כעס, והכעס חוזר חזרה לאפה שהוא היה, לכן זה נקרא 'תשוב' חמת אחיך).

(מה) עַד שׁוּב אֶף אָחִיךָ – הכעס של אחיך. מִמָּה וְשָׁכַח אֶת אָשֶׁר – את מה ש... עָשִׂיתָ לוֹ – גם אם הוא יזכור, הוא לא ייחס לזה חשיבות, וכאילו הוא שכח מזה. וְשָׁלַחְתִּי – אני אשלח שליח שיקרא לך. וְלִקְחָתִיךָ מִשָּׁם – ותחזור לכאן. מסביר רבקה למה לא כדאי שתשאר כאן – כי אז תהרגו זה את זה. לָמָּה אֲשַׁפֵּל גַּם שְׁנֵיכֶם – אאבד את שני בני. אמא שאיבדה את הבן שלה ר"ל נקרא אמא שכולה. יוֹם אֶחָד – שאתה תהרוג אותו, ובניו יהרגו אותך. וכל זה יקרה ביום אחד. בפשט זה נשמע שמפריע לרבקה שעשיו ימות כמו שיעקב ימות וזה מאוד מוזר. אולי רבקה רומזת: אף אם תצליח להרוג את עשיו עלולים יורשיו להורגך, ולבסוף תמות, ולעולם העיקר הוא פטירת יעקב (בדומה לזה באוה"ח)⁹¹

(מו) וַתֹּאמֶר רְבֵקָה אֶל יַצְחָק – רבקה לא רוצה לספר ליצחק מה שעשיו חושב לעשות ליעקב, כי זה רכילות (אוה"ח), לכן היא מוצאת סיבה אחרת, שגם היא טובה, למה כדאי שיעקב ילך לחרון.⁹² קָצַתִּי בְּחַיִּי – מאסתי בחיים שלי, אני לא רוצה לחיות. מִפְּנֵי בְּנוֹת חַת – בגלל הבנות של העם החיתי, רבקה מתכוונת לנשים של עשיו שהיו רשעות גדולות. אִם לִקַּח יַעֲקֹב – אם יעקב יתחתן עם אִשָּׁה מִבְּנוֹת חַת פֶּאֱלָה מִבְּנוֹת הָאָרֶץ – כמו אלו – הנשים של עשיו. (לענ"ד). לָמָּה לִי חַיִּים – למה לי לחיות?! הרי אני חיה בשביל שיצא ממני עם ישראל, ואם ח"ו יעקב יתחתן עם בנות חת איך יצא ממנו עם ישראל (לענ"ד⁹³).

יצחק שולח את יעקב. דגשים :

פרק כ"ח (א) וַיִּקְרָא יַצְחָק אֶל יַעֲקֹב וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ – עוד מעט נראה מה הוא יברך אותו. וַיִּצְוֶהוּ וַיֹּאמֶר לוֹ לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

(ב) קוֹם לָךְ פְּדִינָה אָרָם – לפדן ארם. בֵּיתָה – לבית של בְּתוּאֵל אָבִי אִמְךָ וְקַח לָךְ מִשָּׁם אִשָּׁה מִבְּנוֹת לְבֹן אָחִי אִמְךָ – בנות דודות שלך. ראינו את קשרי המשפחה אצל כל אחד מן האבות והאמהות. שאלה לעיון: איך ידע יצחק שבת לבן תהיה צדיקה?⁹⁴ נ"ל שיצחק בעומק מבטו ראה את הסגולה עוברת שם גם אם לא תבטא בפועל. (וכ"נ מדברי האוה"ח בפסוק ה')

(ג) וְאֵל שָׂדֵי – ד', שהוא יכול לעשות הכל (ע"פ רש"י בתחילת ו'ארא). וַיְבָרֶךְ אֹתָהּ – בעושר (ספורנו). וַיְבָרֶךְ וַיְבָרֶךְ – לעם גדול. וְהִיָּיתָ לְקַהֵל עַמִּים – יצאו ממך המון עמים שיהיו יחד. הכוונה ל12 השבטים, שכל שבט הוא נחשב כמו עם (ע"פ אונקלוס).

(ד) וַיִּתֵּן לָךְ אֶת בְּרַכַּת אַבְרָהָם – שתהיה לעם גדול וחשוב. לָךְ וּלְצִרְעָה אִתָּךְ לְרִשְׁתָּהּ – שתכבוש (ע"פ הרמב"ן ב"וירשתם אותה"). אֶת אָרֶץ מִגְרִיךָ – את הארץ בה אתה גר עכשיו (ספורנו). אֲשֶׁר נָתַן אֱלֹקִים לְאַבְרָהָם – ראינו איך הברכה עוברת מאברהם ליצחק ולא לישמעאל, ומיצחק ליעקב ולא לעשיו. כאן יצחק אומר בצורה ברורה שברכת 'ויתן לך' היא ברכת הארץ הקדושה.

(ה) וַיִּשְׁלַח יַצְחָק אֶת יַעֲקֹב – נראה הכוונה שליווה אותו לדרכו (כפי שראינו מספר פעמים). וַיִּלְךְ פְּדִינָה אָרָם אֶל לְבֹן בְּתוּאֵל הָאָרָמִי אָחִי רְבֵקָה אִם יַעֲקֹב וְעִשָׂו – רש"י כותב: "איני יודע מה מלמדנו", נראה שרש"י ידע למה

⁹⁰ תשע"ה: חושב עליך מחשבה חדשה, שהיא – לְהַרְגֶּךָ – להרוג אותך צ"ב: אולי עדיף ההסבר השני של רש"י. ואכן צ"ע אם ההסבר הראשון של רש"י הוא הפשט, או כי כתב הסבר א', אח"כ דרש ואח"כ – פשוטו של מקרא.

⁹¹ חידה: עוד אמא שיכלה את שני בניה. לא בדיוק שיכלה אלא אחד מת ואחד גלה? חווה את קין והבל (תיב"ע, ע"ש).

⁹² תלמידים תשע"ה: סיבות נוספות שהתלמידים אמרו: היא לא רצתה לצער את יצחק על מעשי עשיו. הסבר נוסף: היא חששה שעשיו ישמע.

⁹³ וצ"ע דא"כ למה אמרה ברישא 'קצתי בחיי'? הרי שם זה לא איבוד של כל עם ישראל.

כתוב שוב על לבן שהוא בן בתואל אחי רבקה, רק הוא לא יודע מה נלמד מהמילים "אם יעקב ועשיו", הדגשנו את ענוותנותו של רש"י הקדוש. הזכרנו שקודם לכתו לפדן ארם הלך ללמוד 14 שנה בבית המדרש של עבר.

(ו) וַיֵּרָא עֵשָׂו פִּי – עֵשָׂו רָאָה שׁ... פְּסוּקִים ו' וז' מְתָאֲרִים מֵה רָאָה עֵשָׂו. בְּרַךְ יִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְשָׁלַח אֹתוֹ פְּדֹנָה אֲרָם לְקַחַת לוֹ מִשָּׁם אִשָּׁה בְּבָרְכוֹ אֹתוֹ וַיְצַו עָלָיו – צִוּוּה אֹתוֹ לְאֹמֵר לֹא תִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת כְּנָעַן:

(ז) וַיִּשְׁמַע יַעֲקֹב אֶל אָבִיו וְאֵל אִמּוֹ – הוּא קִיבֵל אֶת דְּבָרֵיהֶם. וַיִּלְךְ פְּדֹנָה אֲרָם:

(ח) וַיֵּרָא עֵשָׂו פִּי – עֵשָׂו הֵבִין מְכַל זֶה שׁ... רְעוֹת בְּנוֹת כְּנָעַן בְּעֵינֵי יִצְחָק אָבִיו – חֲשַׁב עֵשָׂו בְּלִיבוֹ: יִצְחָק רוֹצֵה שִׁיעֵקֵב לֹא יִתְחַתֵּן עִם בְּנוֹת כְּנָעַן עַל מִנַּת שִׁיּוּכְלוֹ הַבְּרֻכּוֹת לְהַמְשִׁיךְ וּלְחַוֵּל עַל הַצֹּאצְאִים שֶׁל יַעֲקֹב. אִז אֵין סִיכוּי שְׂאוֹתֵי יִצְחָק יִבְרַךְ כִּיּוּן שֶׁהַבְּנִים שֶׁלֵּי יֵהִיו צֹאצְאִים שֶׁל נְשִׁים מְכַנְעֵן. מֵה הַפְתָּרוֹן? אִתְחַתֵּן עִם בֵּת יִשְׁמַעֵאל, וְאוֹלֵי יִצְחָק יִבְרַךְ אוֹתֵי וְהַבְּרַכָּה תְּחוּל עַל הַיְלָדִים שִׁיְהִיו לֵי מִמְנָה (אוּה"ח וְחִזְקוֹנֵי).

(ט) וַיִּלְךְ עֵשָׂו אֶל יִשְׁמַעֵאל וַיִּקַּח אֶת מְחֵלֶת בֵּת יִשְׁמַעֵאל בֶּן אַבְרָהָם אֶחָיו נְבִיּוֹת – נְבִיּוֹת הִיָּה הָאֵחַ הַגְּדוֹל (רֶשֶׁב"ם) אוֹ הַחֲשׁוּב (אֲבַע"ז). עַל נְשָׁיו – נוֹסֵף עַל הַנְּשִׁים שֶׁהִיוּ לוֹ. אֵף שֶׁהוּא רָאָה שֶׁנְּשִׁיו לֹא מוֹצְאוֹת חָן בְּעֵינֵי יִצְחָק הוּא לֹא מְגַרֵשׁ אוֹתָם. לֹא לְאִשָּׁה: